

Siklós Péter reprodukciói

Építészpályám

NEÛ BÉLA EMLÉKEZÉSEIBŐL II.

Hogyan lettem állami tisztviselővé én, aki, amióta az eszemet tudom, s jövőm felől komolyabban gondolkodni bírtam, mindig irtóztam a lekötött „fix-fizetéses” állapottól, s örökre azt hangoztattam, hogy önálló foglalkozású ember óhajtok lenni...

A műgyetemet elvégezvén mozgattam minden követ, fölhasználtam jó atyám minden összeköttetését, anélkül, hogy legföljebb biztatásnál egyebet kaphattam volna. Utóbb megpróbáltam már a Bahndirectiont (*Vasútigazgatóságot*) is, legyőzve az iránta táplált ellenszenvemet. Ott azonban azt mondták, hogy ha egy pár évi ingyen szolgálatra rászánom magam, akkor *talán* majd bejutok „élve”-nek 400 forintnyi fizetéssel. Voltam a városi mérnöki hivatalban, ahol Szumrák Pál, akkori városi főmérnök (későbbi jó kollegám) egyenesen megmondta, hogy ott annyi az ingyenes jelölt, a máris „előjegyzett aspiráns”, hogy egyáltalán semmire sem számíthatok. Én is, atyám is irtunk vidékre, fölajánlva munkámat és szolgálataimat mindenféle mérnök-ismerősnek, de mindenünnen csak sajnálkozással vegyes visszautasító

válasz érkezett. Kezdtém valóban kétségbeesni, s szégyenérzet fogott el, amikor rá gondoltam (pedig mindig rá gondoltam), hogy 22—23 éves végzett fiatalember létemre szegény atyám nyakán élek, és még csak kilátás sem mutatkozik rá, hogy saját — mégoly sovány — kenyerem legyen.

Ekkor, hogy legalább a zsebpénzemet ne kelljen atyámtól kérni, leckeadásra szántam magam. Házitanítóként jutottam el Ybl Lajos, akkori váltótörvényszéki bíró, később elnök, házához, kinek reáliskolába járó fiával „correpetáltam”.

Ybl Lajos pedig Ybl Miklósnak, a már akkor is hírneves építésznek unokabátyja volt. Ezen a réven sikerült aztán pár hónap múlva bejutnom Ybl Miklós irodájába — természetesen ingyenes rajzolónak.

Milyen boldog voltam én akkor! Legalább már reményem lehetett arra, hogy elébb vagy utóbb fizetéses segédgé leszek. Sőt, mondhatom, hogy az ekkor következett másfél év életemnek egyik legérdekesebb és legélvezetesebb szaka volt, annak ellenére, hogy olyan erős és néha nem is éppen előkelő munkát kellett vé-

gezni, amelyet sem azelőtt, sem azóta. Akkor kezdett ugyanis a szemem nyiladozni, akkor kezdtem belelátni — eleintén csaknem kétségbeeséssel (hogy mennyire semmit sem tudok), később mindig több-több önbizalommal — a technikus-foglalkozás és munka gyakorlati titkaiba, amelyekről az iskolában még ködös fogalmam sem volt. Egy új világ tárult föl előttem, amely arról győzött meg, hogy amit addig tanultam, éppen csak arra volt jó, hogy képessé tegyen a gyakorlatilag hasznos *tanulásra*. A műszaki rajzolásnak még a legelemibb gyakorlati fogásait sem ismertem (pedig társaim az iskolában kitűnő rajzolónak tartottak). Azt, hogy ne féljek a „cirkulust” — Ybl mindig így mondta a körzöt — a papirosba beleszúrni, vagy hogy valamely pont csak ott van precízen megállapítva, ahol két vonal tényleg metszi egymást, erre is ő, Ybl tanított meg. A másoló papirost is csak ekkor ismertem meg, nem is beszélve arról, hogy a költségvetés készítéséről addig fogalmam sem volt.

De hát tény, hogy a sok hiányt műgyetemi előképzettségem révén,

aránylag igen rövid idő alatt pótoltam úgy, hogy talán 3 vagy 4 hónapi ingyenes szolgálat után, mesterem azzal tett szinte túl boldoggá, hogy ezentúl már 40 forintot fog nekem havonta fizetni. Ekkor éreztem először azt a megnyugtató érzést, hogy munkámnak tényleg hasznát tudják venni!

Itt van talán helye annak, hogy Ybl Miklósról, akit egész életemen át mindig igazi mesteremnek tartottam mint építészről és mint emberről, hálás szívvel, kissé bővebben is megemlékezzem.

A most élő nemzedék szinte elkeresztően nagy része — amint azt fájdalommal kell konstatálnom — hálátlan közönnyel viseltetik, mondhatni minden iránt, ami nem a kenyér-, a garasszerzés mohó vágyának kielégítését szolgálja. Így Ybl emléke iránt is. Hányszor keltett már bennem mély megbotránkozást, hogy *építőmesteri* vizsgálatok alkalmával, egy-egy jelölt, aki pedig különben elég készületségről és képzettségről tett bizonyosságot arra nézve, hogy helyét a gyakorlati építőmesterség terén jól meg fogja állni — Yblnek legföljebb a nevét ismeri, de műveiről, művészi egyéniségének jelentőségéről fogalma sincs.

Persze, a mai, az utóbbi évtizedekben felcsöpörödött nemzedék — és ez a mai fiatalok mentességére mondva szinte természetes is — a *mai* viszonyok szemüvegén át lát mindent, és fogalma sincs róla — sőt, ha hallja vagy olvassa, el sem hiszi —, mily óriási, csaknem leközödhetetlen nehézségekkel kellett akkortájtban megküzdenie az építésznek. Egyfelől a nagyközönség, az építetők legislegnagyobb részének kétségbeesítő értelmetlenségével és vakságával vagy kicsinyességével, másfelől az akkori építő-iparosságnak a mostaninál is sokkal, de sokkal alacsonyabb fokon álló képzettségével. Nos, hát Ybl *ezt* próbálta meg *akkor* és pedig olyan sikerrel, ami az elismerést méltán kiérdemli.

Ybl Miklós művészi egyénisége — amint azt a róla írt s a „Magyar Építész” első füzetében megjelent tanulmányomban kifejtettem — nem sorozható a nagy világmesterek, Brunelleschi-k, Bernini-ek vagy Schinkel-ek közé, de érdemei mégis oly kimagaslók, hogy vele sem kortársai, sem az azóta nagyra nőtt mestereink nem mérkőzhetnek, mert ezek csak azért nőttek nagygyá, mert Ybl művészi működése megnyitotta a tért és utat, egyengette az ő fejlődésüket. Tényleg *Ybl volt az első modern magyar építőművész!*

Mint ember egyike volt a legérdekesebb egyéniségeknek, akiben a legellentétebbnek látszó tulajdonságok bámulatos harmóniában egyesültek. Őles, vállas termet, az olasz mesterekre emlékeztető fejforma, arckifejezés és szakállviselés; hirtelen, bőszerű haragra könnyen gyúló, olykor sokszor félelmesnek, durvának, igazságtalannak látszó természet, amely azonban egy-egy haragkitörése után lecsillapodik, magába száll, s ekkor, mondhatni, szinte gyermekies szelídséggel igyekszik megkérlelni, jóvátenni, kiengesztelni, kibékíteni, még

áldozatok árán is; végtelenül jószívű, adakozó, jótékony, ki egyetlen könyörgőt sem bocsájt el busás, majdnem fölöslegesen bőkezű adomány nélkül, de adományát — igen gyakran megtapasztalván utólag, hogy jószágával visszaéltek — mindig bizonyos határozatlansággal, bizonyos keserűség, bosszús dörmögéssel adja, de adja, s aztán nem gondol többé rá. Robusztus, imponáló egyéniség s emellett a legnaívabb kedély, párját ritkító, természetes humorral, amit a német oly találóan „Mutterwitz”-nek nevez. Székesfehérváron születvén, gyermekéveit ott töltötte, és anyanyelve a magyar volt, ami zamatos kiejtésén és egyes tősgyökeres kifejezésein mindvégig megérzett. Szinte soha nem köszönt másképpen, mint „szerencsés jó napot, vagy jó estét”.

Meg nem tagadom magamtól, hogy humoros szellemének jellemző megvilágítására egyik legötletesebb és, ha kissé drasztikus nem lenne, szinte bájosnak mondható jelenetét itt le írom.

Schickedanz Albert, magyar születésű, de abban az időben még németül beszélő (később jól megtanult magyarul) egyik akkori segédje, aki utóbb kiváló építőművésszé fejlődött, és — egyebek közt — a városligeti Múcsarnokot és a Szépművészeti Múzeumnak vele szemben álló palotáját is építette, kedves embere volt Yblnek, aki már akkortájt is jó hasznát vehette Schickedanz korán megnyilatkozott genie-jének és rendkívüli rajzoló talentumának. Azt a tulajdonságát azonban, amelynél fogva — mindig jobbat és jobbat keresve — egy-egy megrajzolt dolgát kétszer-háromszor is kiradírozta, nem nézte fölőtte jó szemmel, mert hát ez a sokszoros újra rajzolás sok időt emésztett, ami — végre is — Yblnek került sok pénzébe. De azért nem szól neki érte, s ha egy-egy dolga jól sikerült, ennek fejében meghozta a sok radírozás révén reá háruló áldozatot.

Ez a jó Albert egyszer aztán, váratlanul eléje áll mesterének azzal, hogy: „Herr von Ybl ich halte für meine Pflicht, Ihnen zu melden, dass ich heiraten werde.” (Ybl úr, kötelességemnek tartom, hogy házasságkötésemet bejelentsem Önnek.)

Ybl ránéz, mosolyog s azt feleli, hogy: „So heiraten? Sie, das lässt sich aber nicht mehr ausradieren!” (Házasságkötés? Azt nem lehet ám többé kiradírozni!)

Képzeltető, hogy erre majdnem fölverte a kacagás a termet.

S ha már benne vagyok, elmondok még egyet.

Volt Yblnek egyszer egy Hirsch nevű segédje, aki azonban tudás tekintetében éppenséggel nem hasonlított pl. Schickedanzhoz, és közbenkötben nagyon sok ügyetlenséget szokott volt elkövetni.

Egy szép napon odamegy hozzá Ybl, leül a rajztáblája elé, s látva, hogy segédje megint valami ostobaságot csinált, éktelen dühbe gurul, s ráförmed nagy haraggal, hogy: „Sie was hams schon wieder gemacht, sie Vieh!” (Mit csinált már megint, maga barom?) Az én Hirschem önzertében vérig sértve visszavág:

„Bitte Herr von Ybl ich bin kein Vieh!” (Bocsánat, Ybl úr, nem vagyok barom.)

A mester ekkor már lecsillapodott, és nevetve feleli: „Na, aber ein Hirsch sans!” [No, akkor: szarvas. (Hirsch magyarul szarvas.)]

Sok ilyen élces ötletet jegyezhetnék még föl, de legyen elég ennyi. Hiszen nem anekdota-gyűjteményt írok, csupán Ybl szellemi röpkeségét kívántam ezekkel jellemezni.

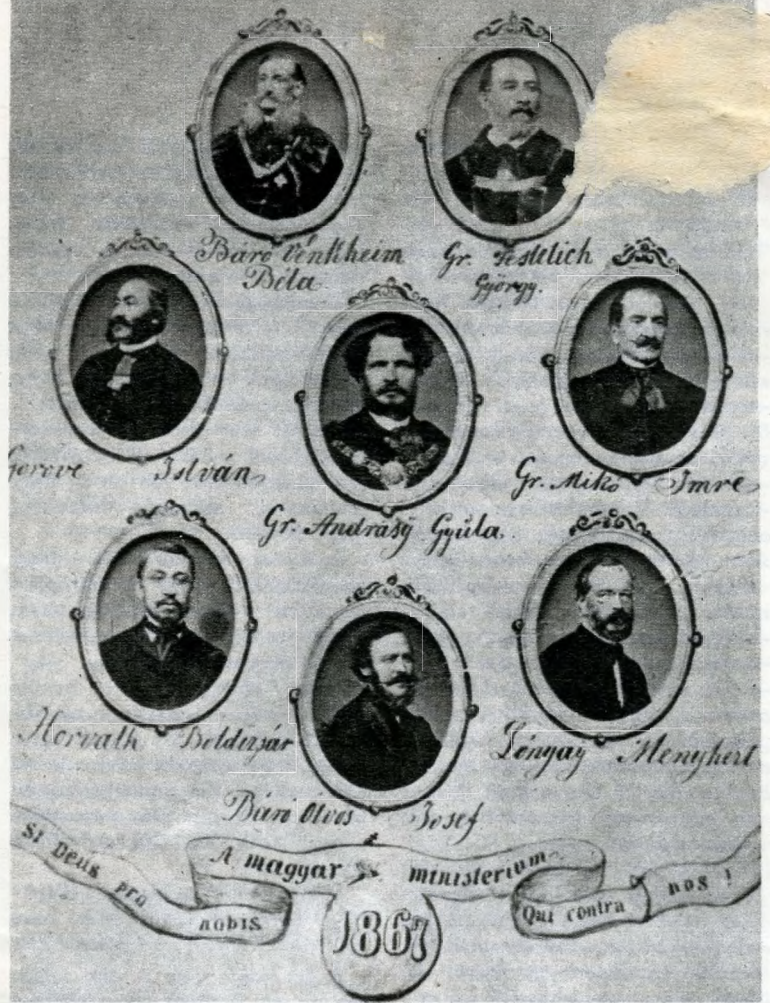
Nos hát ennél a jó és — mint építőművész, legbensőbb meggyőződésem szerint — nagy embernél kezdtem én a gyakorlati életet, és mindvégig hálás szívvel viseltem iránta. Hiszen szerettük egymást, amit bizonyított az is, hogy amikor kb. kétévi együttlét után elbúcsúztam tőle — a szó szoros értelmében megsirattuk egymást, és a köztünk való viszony később a legmelegebb barátsággá fejlődött. Hányszor mondta, amikor a hivatalos pályán való hálátlan vesződségemet s a vele egybefüggő lassú előlépkedést látta; „Látod, ha nálam maradtál volna még egy pár évig, most mind kinevetnéd ezeket az urakat.”

Az pedig, hogy Ybltől elmentem, így történt.

Königgrätz után — nagy csöndesség hallatszott, s általánossá kezdett válni a hit — amott nagy elbúsulást, emitt reménykedést keltve, hogy: „finis Austriae”. A legellentmondóbb hírek, fölbuzdulások meg csüggedések láncolata nyugtalanította a lelkeket, mígnem egyszer újból előtérbe lépett a Deák nagy neve, s attól kezdve mind határozottabb irányt vett a reménykedés. A suttagások egyre hangosabbakká lettek, aztán az Andrássy Gyula gróf nevével kapcsolatban, mint teljes bizonyosságról kezdtek beszélni a kinevezendő magyar minisztériumról...

Micsoda nap volt az, amikor végre megjelent a hivatalos lap hasábjain a miniszterek kinevezése: Andrássy Gyula, Eötvös József, Wenckheim Béla, Lónyay Menyhért meg Horváth Boldizsár, Gorove István, Festicus György és Mikó Imre — biz’ Isten elég sokat ígérő névsor, és nem csuda, ha a közvélemény el volt ragadtatva, mindent elértnék gondolt, a jövőt aranyos színben látta...

A nap estéjén Budapestet kivilágították. Nem előkészített, nem parádés kivilágítás volt az, hanem spontán, az igazi benső, le nem nyomható lelkesedés tüzeiből származott. Mindenki, mindenki annyi gyertyát tett ki az ablakába, amennyit bírt, és a nép énekelve, kacagva hőmpölygött az utcákon, a találkozó ösmerősök ölelték, csókolták egymást, és a boldogság nyilvánításaiban egymáson akartak túltenni. Egy-egy csoport az új miniszterek lakásainak ablakai alá vonult, s egy-egy „gyors szónok” kerek kis dikcióval üdvözölte az ünnepeket, amit a hatalmas, szűnni nem akaró éljen-riadal s a cigányhúzza Rákóczi induló kísért. A nap és az esemény jelentőségét megértők itt-ott talán némi szkepszissel kevert öntudatossággal, a nagy tömeg ösztönszerű reménykedéssel éljenzett, nevetett — örült!

Az 1867-es kormány

Plósz Palival akadtam össze (aki most néhány éve, mint az egyetlen tudós orvos-professzora halt meg), és karonfogva kísértük a tömegek irányát, magunk is kivéve részünket a lelket csillapító éljenzésből. Mikor belefáradtunk fölmentünk a Pali (illetőleg atyja: Plósz Lajos orvos) Úri utcai, most Koronaherceg utca lakásába s ott találgtunk, képzelgettük, egymást lelkesítve, mi is lesz hát most? Hogyan fog az addigi egyeduralmi német kormányzat és közgazgatás átalakulni alkotmányossá és magyarrá; mit lehet várni, mit lehet remélni, mitől kell félni?... Így beszélgettünk az ablakokba kirakott s onnan bevilágító gyertyák fénye és szivarszó mellett soká, éjfélutánig, persze olyan dolgokról nem is álmodva, hogy Pali öccse: Sándor, valaha még igazságügyminiszter lesz!...

Azután megalakultak a minisztériumok, köztük a „közmunka és közlekedési” is (amelyből később, Baross Gábor minisztersége alatt „kereskedelmi” lett, míg az akkori eredeti „földművelés-ipar és kereskedelmi minisztérium” „földművelésivé” redukálódott). Az első „technikus” miniszter, vagyis a „közmunka és közlekedési minisztérium” vezetője gróf Mikó Imre volt, aki azonban csak oly föltétel alatt vállalta ezt a tárcát, ha mellette az államtitkári állást Hollán Ernő tölti be, mert — amint mondta — az élt hozzá! Imre tehát a technikus elvileg már akkor is háttérbe szorult.

De visszatérve arra, aminek elbeszélésébe belefogtam, t. i. tisztviselővé (vagy mint Dienes Lajos, a közösgyi állapotokra célozva mondta),

„beamtnokká” vedlésemre, elmondom azt úgy, mint tudom.

Hollán Ernő atyámnak iskolatársa volt. Nem egy osztályba jártak ugyan (atyám idősebb volt), de egy időben voltak a szombathelyi gymnasium növendékei, s a benső jó barátság, amelyet akkor kötöttek, mindvégig megmaradt közöttük.

Rövid időre rá, hogy Hollán államtitkárrá lett, atyám véletlenül találkozott vele az utcán, s alig egy-két szó váltása után azzal fordult atyámhoz, hogy „Ferkó, igaz, néked is van egy technikus-fiad, add be hozzánk, most könnyen bejuthat, s a fejlődő államéletben nagyszerű jövőre lehet kilátása.”

Atyám ezzel jött haza. Elmondta az engagement-t, meghánytuk-vetettük a dolgot, és — határozotunk. De nem könnyen! Azzal ugyanis tisztában voltunk ő is, én is, hogy anyagi szempontból semmiesetre sem lesz jó a csere, mert az állami tisztviselő anyagi sorsa, még a legjobb esetben is, messze elmarad a gyakorlati építő-ember csak félig-meddig sikerülő eredményei mögött, de — ekkor még olyan világ járta, hogy nem csupán a kenyér és nem csupán csak a garas élt mint legfőbb jó a szemeink előtt, nem csak az anyagi jólét, a meggazdagodás és fényűzés kápráztatta el szemünket, mint ma, hanem egyéb, ideálisabb, az emberhez méltóbb eszmék is melegítették lelkeinket, s a haza, a nemzet újulásnak induló és a megújulást ígérő állam érdekeit olykor előbbre valónak tartottuk a magunk személyi érdekeinél! Így történt aztán, hogy az említett találkozás után két vagy három nappal, fölmentünk atyámmal Budára, a Várba, ahol a közmunka és közlekedési minisztérium a régi Országház

Úri utcai szárnyának első emeletén, nagy szűkösén és meglehetősen primitív körülményekkel elhelyezve volt. Minden az „új gazdára” emlékeztetett itt, csupán az épület dohos szaga vallott ódonágára. Ott találtuk Hollánt, aki coriális szívességgel fogadott, megbiztatott, s aztán Mihálik miniszteri tanácsoshoz utasított azzal, hogy tőle majd megtudjuk a további teendőket.

Mihálik is a legszeretetre méltóbb előzékenységgel fogadott (akkor, a nemzet mézes-heteinek idejében mindenkinek aranyos kedve volt!), s rövid ismerkedés után azzal bocsajtott el, hogy: „800 forint lesz a fizetése, 200 forint lakáspénzzel, néhány nap múlva megkapja a kinevezését mint miniszteri segédmérnök, aztán jelentkezék eskütételre.”

Hát ez nagy dolog volt akkor rám nézve, s csaknem elszedültem a jövő perspektívájának ragyogó színeitől. A legszebb kilátások nyíltak számomra, minden jel fényes jövőt ígért, s én tele voltam lelkesedéssel, erős akarattal és tettvágygal.

De találkoztak nagyhamar, akik gondoskodtak róla, hogy lelkesedésem lecsillapodjék, és tanuljam meg minél előbb azt, amit Szumrák Pál, későbbi tisztársam így fejezett ki, hogy „nincs veszedelmesebb ember a világon mint — a kolléga.” Hej, be sokszor eszembe jutott és jut jó öreg barátomnak ez a mondása!

A Miháliktól ígért „néhány nap”, aztán néhány hét is elmúlt, s a napról-napra várt kinevezés csak nem jött. Utána járni nem akartam, ez nem fért össze önérzetemmel, annál kevésbé, mert hiszen nem én kerestem a szolgálatot, hanem engem hívtak, s így lassan-lassan kezdtem belenyugodni, hogy semmi sem lesz a dologból, amikor egy szép reggelen mégis csak megérkezett a decretum.

Hanem bizon nem sok köszönet volt benne.

Külső kiállításra igaz, hogy oly fényes, oly díszes volt, amelyhez képest későbbi decretumaim, sőt legutolsó miniszteri tanácsosi kinevezésem is, hozzá nem fogható, hanem tartalma annál jobban lehűtött.

Az ígért „miniszteri segédmérnökség” „miniszteri mérnökgyakornokká” redukálódott, a 800 forint fizetés és 200 Frt lakáspénz pedig 500 és 120 forinttá zsugorodott össze.

Föl voltam háborodva, és azzal rohantam föl a minisztériumba, hogy az okmányt visszaadom, és maradok ott Yblnél, ahol voltam.

Bár megtettem volna, és bár ne engedtem volna magamat e szándékomtól eltántorítani!

Dehát nem így történt.

Mihálik látható zavarban volt, mikor eléje járultam, s aztán elmondta a kinevezés furcsa históriáját.

Segédmérnöki kinevező-okmányom — így adta elő — tisztázatban a miniszter asztalán feküdt, aláírás végett. Ezt persze megtudta a két öreg „segédmérnök” is, akiket a minisztérium a volt „Bahndirectiontól” örökölt, akiknek fizetése azonban — nem tartozván a minisztériumi státusba — nem 800, hanem 700 forint volt, s akik nem bírták elviselni, hogy őket, az 50—55 éves embereket, akik már 25—30 éve szolgáltak,

most egy, az iskolából alig kikerült fiatalember megelőzzön. Audienciára jelentkező a miniszternél sírva panaszták el sérelmüket, kérve, hogy nevezzék ki őket is legalább „miniszteri” segédmérnökké.

A miniszternek megesett rajtuk a szíve, és megígérte, hogy majd „megvizsgálta” a dolgot, s ki is fejezte elnöki irodájában óhaját, hogy, ha lehet, léptessék elő a két öreget.

De hát nem lehetett — így folytatta Mihálik —, mert az ő kvalitásuk semmiképpen sem volt olyan, hogy „miniszteri” státusban hasznukat vehették volna.

A jó öreg miniszter aztán — hogy keserűségükön mégis valamiképpen enyhítsen — elrendelte, hogy az én segédmérnöki okmányomat alakítsák át mérnök-gyakornokivá.

Lássa, kedves barátom — mondta végül Mihálik —, ezen most már változtatni nem lehet. De fogadja meg a szavamat és nyugodjék bele. Az ön előmenetelére ez semmi hátránnyal bírni nem fog, s ez a kis szépséghiba a legrövidebb időn belül korrigálható lesz stb., stb.

Szóval levétem magam a lábamról, s két nappal később Mikó Imre gróf előtt letettem a szolgálati esküt.

A két öreg pedig a saját sorsán semmit sem lendített ugyan föllépése által, nekem azonban határozottan ártottak, mert avancement-jaim egészen más tempóban történtek volna, és egész szolgálati pályám másképpen alakulhatott volna, ha nem mint gyakornok, hanem mint segédmérnök kezdem.

Hanem hát így volt sorsom könyvében megírva...

*

1884-85 telén hosszú készülődés és gyakori emlegetés után, úgy látszott, hogy az állandó Országház építésének eszméje a megvalósulás stádiumába jut, és Hieronymi Károly, az akkori „Közmunka és Közlekedésügyi minisztérium” államtitkára egy mérnök-építész-egylet báli multság alkalmával azzal a szóbeli értesítéssel lepott meg, hogy a miniszterelnök elnöklete alatt megalakítandó országház-építési-országos-bizottságba a Közm. és Közl. minisztérium képviselőjeként engem ajánlott, s a bizottságnak én leszek egyúttal a jegyzője is.

Most sem tagadom, hogy mily végtelenül megörültem a hírnék. Szinte most is érzem azt az önérzetes örömet, amely bennem az értesítés nyomán kelt.

Mert valósággal nem csekély dolog volt az akkor rám nézve, hogy mint egyszerű „miniszteri főmérnök” egy olyan előkelő országos bizottságba bejussak, amely a miniszterelnök elnöklete alatt, tagjai közt olyan férfiakkal bírt, mint gr. Andrassy Gyula (aki akkor a hivatali közpályától mint érdemesült külügyminiszter már visszavonult), Majláth György országbíró és főrendiházi tag (akit éppen a bizottság ülésezéseinek tartama alatt gyilkolt meg Spagna nevű inasa), Hieronymi Károly (a későbbi belügyi, majd kereskedelmi miniszter), aki a bizottságban a M. Mérnök-és Építész-Egyletet képviselte, gr.

Tisza Lajos (a miniszterelnök öccse, volt Közm. és Közl. miniszter, majd „szegedi királyi biztos”, később a király személye körüli miniszter), azután gr. Festetics György, Péchy Tamás (a képviselőház akkori elnöke), Ráth Károly (Budapest Székesfőváros főpolgármestere), Gerlóczy Károly (alpolgármester), Éber Nándor, br. Podmaniczky Frigyes (közmunka-tanácsi alelnök), Csernátony Lajos, Tarkovich József, Ybl Miklós, Weber Antal építészek stb. szóval az akkori közélet legnevesebb és legbefolyásosabb tagjai.

Éreztem, hogy szolgálati életem ezzel fordulóponthoz jutott, s ha most sikerül helyemet megállni, akkor talán lehet belőlem valami...

Csültem a fordulatnak annál is inkább, mert kilátásom nyílt rá, hogy ha az Országház építése megkezdődik, ott fogok az építkezésnél szerepkört kapni, és megszabadulok a Műszaki Tanácsnál elfoglalt hivatali helyzetemből, amely minden inkább volt rám nézve, mint kellemes.

*

A „Közmunka és Közlekedésügyi minisztériumban”, a megalakuláskor 1867-ben a technikus elem volt a túlnyomó, amennyiben az államtitkár (Hollán Ernő) és az elnöki titkár (Hieronymi Károly) mellett az egyik miniszteri tanácsos (Mihálik János) és még három osztálytanácsos is (Jeszt, Wallandt és Reitter Ferenc) mérnökök voltak. Rövid időn belül azonban megkezdődött a harc a technikus és a jogász elem között, amely harc utóbb — de nem hamar, csak mintegy két évtized múlva — a jogászok fölülkerekedésével és még utóbb — fájdalom — az ő határozott győzelmükkel végződött.

Hogy ez így történt, azon alig lehet csodálkozni, ha kellő őszinteséggel megvalljuk, hogy az akkoriban állami szolgálatban volt technikusok között (kiknek többségét a „Bahndirectiontól” átszármazott régi emberek adták) bizony nagyon kevesen voltak, akik a csak némileg magasabb értelemben vett közigazgatásban, sőt az aktaelintés egyszerű titkaiban is, jártassággal bírtak, az írni-tudás (legalább a magyarul írni-tudás), az egyszerű tollforgatás mesterségében gyakorlottak lettek volna. Így egészen természetes, hogy fölöttük — habár mint szakemberek helyüket többnyire jól megállották, sőt nem egy volt közöttük a jeles, sőt kitűnő technikus — a jogászok, akiknek meg az írás és aktázás volt tulajdonképpen tanult mesterségük, ezen a téren felsőbbsséggel bírtak, s utóbb a jogász- vagy táblabíró-miniszterek szemében, akik a műszaki tudás kellő méltánylására alig voltak képesek, felsőbb lényeknek látszottak, és végül győzelmesen kerültek ki a harcból.

Hogy a technikusoknak az imént jelzett értelemben vett hátramaradottsága mennyire érezhető lehetett, bizonyítja az, hogy nekem is mint akkor 24 éves fiatalembernek, mikor 1867-ben állami szolgálatba léptem, visszatetszően föltűnt. Otthoni neveltetésemből és abból folyólag, hogy atyám a maga idejében elsőrangú íróember volt — a tollforgatásban a

rendesnél nagyobb jártassággal bírtam, s ez hivatalomban, mindjárt a legelső időben bizonyos megkülönböztetett helyet biztosított számomra a nálam sokkal idősebb és magasabb rangú és helyzetű hivatalnoktársaimmal szemben.

Sietek azonban itt mindjárt kijelenteni, hogy ez — később bölcsen beláttam — korántsem volt számomra hasznos dolog, mert a kelleténél nagyobb, már az önhittséget pedző önérzettel töltött el, ami pedig egy fiatalember helyes irányú fejlődésének mindig fékkötője. Saját mentésemül talán fölhozhatom, hogy nem magamból indult ki az önérzetnek ez a túltengése, hanem a körülmények fejlesztették ki bennem. Mert hogyne képzelne a 25—26 éves fiatalember magáról többet, mint amennyire tényleg jogosult, mikor azt tapasztalja, hogy hivataltársai minden írását, esetről esetre, megbámulják, napról napra bókokat hall, s minden egyes alkalommal, amikor valami rendkívül jobb dolgot kell megírni, előtérbe tolják, s mint valami „Paradekind”-del, úgy bánnak vele. Alig néhány hava voltam szolgálatban, amikor a tisztviselők — ha jól emlékszem helyzetük javítása érdekében — küldöttséget menesztettek a miniszter elé, és én ennek a háromtagú küldöttségnek nemcsak hogy tagja voltam, hanem a szónoklat szövegét is — mérnök-gyakornok létemre (!) — nekem kellett megírni, amit aztán a küldöttség vezetője, egyik főmérnök-kollegám bevágott, s a miniszter előtt vitézül elmondott.

Nem sokkal később történt, hogy L. osztálytanácsos jogász osztályába jutván, amikor az ott készített legelső aktámat revideálta, behívatott magához, és szinte bámulva kérdezte, hogy technikus létemre hol tanultam meg így írni, s aztán komolyan megjósolta, hogy nagyra fogom vinni. (No, ebben alaposan csalódott.) Megtörtént ezenkívül nemegyszer, hogy Hieronymi (akkor már államtitkár-helyettes) elhívatott magához, s néhány ügyiratot, amelyeket a velem egy ügyosztályban dolgozó főmérnök-társam dolgozott ki, azzal az utasítással adott ki, hogy „fésüljem meg őket”, mert az elintézést érdemileg helyben hagyja ugyan, de a formája olyan, hogy így lehetetlen kiadni, ő maga pedig nem ér rá, hogy ily stílári át dolgozásokat végezzen. „De az öregúr ne tudja meg,” — tette hozzá jószívuén — „mert rosszul esnek neki”. A mérnök-egyesületben, mikor Az építészet művészete c. legelső fölolvásomat megtartottam, elneveztek „aranszajú szent mérnök”-nek, s nemsokára a Közlöny szerkesztője lettem.

Hát csoda-e, ha ily körülmények közt egy kicsit megszárdultam, kezdem magamról sokat képzelni, és csoda-e, hogy ilyfajta soknemű teendőim közt tényleg sem időm, sem kedvem nem igen volt a komoly irányú tovább-képződésre? Pedig de keservesen megéreztem később, hogy abban az időben jobb lett volna még tanulni, mint félig érett dolgokat produkálni!

Sajtó alá rendezte
Nej Klára

Munkácsy Mihály „Honfoglalás” c. képének átvétele 1894-ben.
Jobbra, fedetlen, ősz fejjel Munkácsy, balra, az olvasó alak Ney Béla

A sziámi király látogatása az új Országházban (1900).
Elöl, középén a király, a felső sor jobb szélén Ney Béla

915